

یک شبی را بیدار شو دولت بگیر

یک استاد فلسفه و عرفان با اشاره به اینکه سحر به معنی رازآلودگی بوده و بهترین زمان راز و نیاز است، گفت: اشتغالات در روز زیاد است و بیشتر به عالم ناسوت توجه می شود، اما در شب این اشتغالات کمتر است و آدم خیلی باید غافل باشد که شب را نیز به همین اشتغالات سپری کند.

گفتگویی درباره آه سحر و ناله شب/ "یک شبی را بیدار شو دولت بگیر"

یک استاد فلسفه و عرفان با اشاره به اینکه سحر به معنی رازآلودگی بوده و بهترین زمان راز و نیاز است، گفت: اشتغالات در روز زیاد است و بیشتر به عالم ناسوت توجه می شود، اما در شب این اشتغالات کمتر است و آدم خیلی باید غافل باشد که شب را نیز به همین اشتغالات سپری کند.

حجت الاسلام دکتر "قاسم کاکایی" استاد فلسفه و عرفان اسلامی دانشگاه شیراز در گفتگو با خبرنگار مهر درباره جایگاه شب زنده داری در آیات و روایات اسلامی گفت: شب زنده داری در مسائل عبادی حرف اول را می زند؛ خداوند به پیامبر خویش در سوره اسرا آیه 79 فرمود: وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا پاره ای از شب را به نماز خواندن زنده بدار، این نافله خاص تو است باشد، که پروردگارت، تو را به مقامی پسندیده برساند.

مقام محمود در اثر شب زنده داری اعطا می شود

وی افزود: مقام محمود از بالاترین مقامات معنوی است که در اثر شب زنده داری و عبادات شبانه نصیب پیامبر(ص) می شود و یا اگر قرار است رسالت بر دوش پیامبر(ص) قرار گیرد می بایست آمادگی لازم وجود داشته باشد، لذا خداوند در سوره مزمل آیات 7 تا 20 به این مسئله می پردازد و می فرماید: یا ایها المزمّل، قم الیل الا قلیلا، نصفه او انقص منه قلیلا، أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَبُّ الْقُرْآنِ تَرْتِیْلًا... ای جامه به خویشتن فرو پیچیده، به پا خیز شب را مگر اندکی، نیمی از شب یا اندکی از آن را بکاه، یا بر آن [نصف] بیفزای و قرآن را شمرده شمرده بخوان، در حقیقت ما به زودی بر تو گفتاری گرانبار القا می کنیم، قطعا برخاستن شب رنجش بیشتر و گفتار [در آن هنگام] راستین تر است، [و] تو را در روز آمد و رشدی دراز است...

این استاد عرفان اسلامی یادآور شد: در روز اشتغالات آدمی بیشتر است و به مسائل ناسوتی می پردازد این است که شب زمینه ای می شود که شما وارد ملکوت شوید. در سوره زاریات در آیات 17 و 18 وقتی خداوند از متقیان یاد می کند یکی از صفات آنان را « کَاثُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ، وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ« توصیف می کند. یعنی آنها (پرهیزکاران) کمی از شبها را می خوابیدند و در سرگاهان استغفار می کردند.

اشرف امت پیامبر چه کسانی هستند؟

دکتر کاکایی تأکید کرد: سحر بهترین زمان راز و نیاز است؛ سحر از ریشه « سحر« به معنی پوشاندن و رازآلود بودن است. سحر یکسری راز و رمزهایی دارد که عاشقان با آن آشنا هستند.

این استاد دانشگاه شیراز افزود: پیامبر(ص) فرمودند: "اشرف امتی حملت القرآن اصحاب اللیل". یعنی: شریفترین امت من کسانی هستند که حامل قرآن هستند(فهم قرآن دارند) و با شب مأنوس هستند. حضرت علی (ع) نیز درباره شب و اهمیت تهجد در نهج البلاغه در توصیف پرهیزکاران می گوید: أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يُرْتَلُونَهَا تَرْتِیْلًا. یعنی آنان کسانی هستند که شب به پا می خیزند و تلاوت قرآن کرده و با آیات رحمت خدا شاد و با آیات غضب خدا غم بر آنها فرو می آید و در دل شب دلشان را به خدا می سپارند و خود حضرت علی(ع) اسوه ای برای پرهیزکاران هستند که الفت با شب داشتند.

وی یادآور شد: چه زیبا مرحوم شهریار فرمود: علی آن شیر خدا شاه عرب - الفتی داشته با این دل شب / شب ز اسرار علی آگاه است - دل شب محرم سرالله است / شب علی دید و به نزدیکی دید - گر چه او نیز به تاریکی دید / شب شنیده ست مناجات علی - جوشش چشمه عشق ازلی / فجر تا سینه ی آفاق شکافت - چشم بیدار علی خفته نیافت...

لقاء الله جز با شب پیمای به دست نمی آید

حجت الاسلام کاکایی به سیره ائمه اطهار(ع) در اهمیت عبادت شبانه اشاره کرد و گفت: امام حسین(ع) در واقعه عاشورا قبل از دهم محرم از سپاه دشمن می خواهد که شبی مهلت دهند تا به عبادت بپردازد. همچنین حضرت زینب(س) با آن مصیبت هایی که دیدند نه

تنها در شب عاشورا بلکه در شب 11 محرم که سخت ترین شب آن حضرت بود، به عبادت شبانه پرداختند. همچنین امام حسن عسکری(ع) می فرمایند: رسیدن به خدا سفری است که جز با شب‌پیمای به نتیجه نمی رسد.

وی در ادامه به جایگاه شب و شب زنده‌داری در ادبیات عرفانی اسلامی اشاره کرد و افزود: در ادبیات عرفانی ما انس با شب دستمایه بسیاری از مسائل عمیق معرفتی در میان عرفا بوده است. ابوسعید ابی‌الخیر می‌گوید: شب خیز که عاشقان به شب راز کنند - گرد در و بام دوست پرواز کنند/ هر جا که دری بود به شب در بندند - الا در دوست که شب باز کنند. همه درها شبها بسته می‌شود الا در دوست و معشوق حقیقی که خداست.

جایگاه شب در ادبیات عرفانی

این استاد دانشگاه شیراز تأکید کرد: همچنین حکیم نظامی گنجوی به زیبایی فلسفه شب و شب زنده داری را در گفتگوی فردی ناشناخته با مجنون مطرح می‌کند و می‌گوید: یکی پرسید از آن مجنون غمناک - که ای خالص عیار و از هوس پاک / چرا شبها تو را آه و فغان است؟ - که شب آسایش پیر و جوان است/ جوابش گفت آن مجنون بی‌دل - که ای از فیض شب گردیده غافل / به شبها عاشقان را راز باشد - به شب کوی وفا، در باز باشد.

وی افزود: در ادامه نظامی به توفیقات نهفته در شب اشاره دارد و می‌گوید: ... به شب بردند عیسی را به افلاک - به چرخ چارمین از عالم خاک / به شب قرآن فرود آمد زمعبود - به شب حق جرم آدم را ببخشد/ پیمبر را به شب معراج دادند - دلش نور و سرش را تاج دادند / مرا انسی از آن باشد به شبها - که آمد لیلیم در شب به دنیا/ به عشق او به شبها می‌زنم گام - که شب لیل است و با لیلی است همنام.

دکتر کاکایی تصریح کرد: مولانا در دیوان شمس اشاره ای دارد به شب زنده داری و می‌گوید: هزار شب تو برای هوای دل خفتی - یکی شبی چه شود از برای یار نخسب. یا در مثنوی اشعاری وجود دارد که ما آن را در آهنگ ملکوتی اذان ماه مبارک رمضان می‌شنویم که مولوی می‌گوید: چند شبها خواب را گشتی اسیر - یک شبی را بیدار شو دولت بگیر. یعنی دستیابی به سعادت در شب امکانپذیر است؛ لذا دولت عشق از شب می‌گذرد.

راز و رمز شب در اشعار حافظ

وی با اشاره به اشعار حافظ در مورد اهمیت شب زنده داری تأکید کرد: بعد از مولانا شاید کسی که در ادبیات عرفانی ما بیش از همه از سحر دم زده است، حافظ باشد که انس عجیبی با سحر دارد و سخن حافظ که واقعا مرغ سحر است، در این خلاصه می‌شود که هرچه حافظ دارد همه از دولت شب و سحر است. هر گنج سعادت که خدا داد به حافظ - از یمن دعای شب و ورد سحری بود/ قدر مجموعه گل مرغ سحر داند و بس - که نه هر کس ورقی خواند معانی دانست.

این استاد فلسفه و عرفان اسلامی افزود: باز لسان الغیب حافظ شیرازی می‌گوید: دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است - بدین راه و روش میرو که با دلدار پیوندی. در واقع این دعای صبح و راز و نیازهای شبانه کلیدی است که حافظ را به گنج مقصود رساند. یا در جای دیگر می‌گوید: بیار می‌که چو حافظ هزارم استظهار - به گریه سحری و نیاز نیم شبی است. حافظ رمز موفقیت- که آن را هم باید از خدا خواست- را در چهار چیز می‌داند؛ آنجا که می‌گوید: سوز دل ، اشک روان ، آه سحر، ناله شب. این همه از نظر لطف شما می‌بینم.

وی افزود: در غزلی، زیبایی عشق ورزی حافظ با نماز شب و عبادت شبانه بیان می‌شود همانطور که در روایات است «؛افضل الاناس من عشق العباده ..«؛ بهترین مردم کسانی هستند که عاشق عبادت باشند و آن را در آغوش بگیرند. آنگاه حافظ چه زیبا بدان اشاره می‌کند و می‌گوید: زلف آشفته و خوی کرده و خندان لب و مست - پیرهن چاک و غزل خوان و صراحی در دست/ نرگش عریده جوی و لبش افسوس کنان - نیم شب دوش به بالین من آمد بنشست/ سر فرا گوش من آورد به آواز حزین - گفت ای عاشق دیرینه من خوابت هست؟

دکتر کاکایی تأکید کرد: همه ما عاشق دیرینه خدا از عهد الست هستیم و زمانی که ما می‌توانیم عشق ورزی با معشوق دیرینه داشته باشیم که هنگامه سحر و شب باشد و این چند علت دارد اول اینکه همانطور که در قرآن است اشتغالات در روز زیاد است و توجه ما به عالم ناسوت بیشتر و به طور طبیعی در شب این اشتغالات کمتر است و چقدر آدمی می‌باید حقیر باشد که شب را هم باز با همین اشتغالات سپری کند، دوم اینکه شب حالت پوشندگی و رازآلودگی دارد و اگر اشکی، آهی و سوزی داشته باشیم این از ریا دورتر است لذا خالص تر برای خدا واقع می‌شود.